ליקוטי אמרים תניא

נס"ד

גליון ו' (פרשת תולדות תשפ"ו)

תניא ליקוטי אמרים פרק א

וגם מדות טובות שבטבע כל ישראל בתולדותם כמו רחמנות וג"ח באות ממנה כי בישראל נפש זו דקליפה היא מקליפ' נוגה שיש בה ג"כ טוב והיא מסוד עץ הדעת טוב ודע: משא"כ נפשות אומות עובדי גלולים הן משאר קליפות טמאות שאין בהן טוב כלל כמ"ש בע"ח שער מ"ט פ"ג וכל טיבו דעבדין האומות עובדי גלולים לגרמייהו עבדין וכדאיתא בגמרא ע"פ וחסד לאומים חטאת שכל צדקה וחסד שאומות עובדי גלולים עושין אינן אלא להתייהר כו'.

ביאור משולב

לנפש הבהמית שבישראל יש גם מדות טובות

והנה מה שנתבאר שנפש זו מקורה מסטרא אחרא וקליפה, ומשום כך יש בו את המדות רעות הנ"ל, בכל זאת בנפש הבהמית הישראלית יש גם מדות טובות מצד הטבע שלו, שהרי כידוע הקליפות נחלקות לשתי דרגות: א. קליפות שאין בהם שום טוב כלל, והם הנקראים בספרי הקבלה והחסידות 'שלש קליפות הטמאות'. ב. קליפה הנקראת בשם 'קליפת נוגה', וכו מעורב גם קצת טוב, ונפש זו מקורה מקליפת נוגה, וממעט טוב המעורב בה יש בה גם כן מדות טובות וכלהלן:

וְגַם מִדּוֹת טוֹבוֹת שֶׁבְּטֶבַע כָּל יִשְׂרָאֵל בְּתוֹלְדוֹתָם - כלומר מדות טובות שנמצאות בישראל מטבעם גם ללא שום עבודה **כְּמוֹ רַחֲמָנוּת וּגְמִילוּת חֲסָדִים, בָּאוֹת מִמֶּנָּה** - מנפש זו.

ולכאורה, מאחר ונפש זו מקורה מהקליפה, איך יתכן שיש בה גם מדות טובות. והביאור הוא **כִּי בְיִשְׂרָאֵל נֶפֶשׁ זוֹ דְּקְלִיפָּה הִיא** לא משלש קליפות הטמאות לגמרי, שאין בהם שום טוב כלל, **אֶלָּא מִקְּלִיפַּת נוֹגַהּ שֶׁיֵּשׁ בָּהּ גַּם כֵּן טוֹב, וְהִיא** -וקליפה זו **מְסוֹד** [-מענין] **עֵץ הַדַּעַת** המעורב **בְּטוֹב וָרָע:**

ו - נפשות אומות העולם

לנפשות אומות העולם אין שום טוב

הנאמר לעיל שבנפש זו ישנם גם מדות טובות, הוא רק בנפש הבהמית שבישראל, **מַה שֶּׁאֵין כֵּן נַפְשׁוֹת אֻמּוֹת עוֹבְדֵי גְּלוּלִים חָס** לא מקליפת נוגה, שמעורב בו גם טוב, **אֶלָּא מִשְּׁאָר קְלִיפּוֹת טְמֵאוֹת שֶׁאֵין בָּהֶן טוֹב כְּלָל**, דהיינו שאין בהן שום גילוי מאור הקדושה, **כְּמוֹ שֶׁכָּתַב בְּעֵץ חַיִּים שַׁעַר מ"ט פֶּרֶק ג'.**

ומה שבכל זאת אנו רואים שגם באומות העולם ישנן מדות טובות, הוא לא משום שיש בהם מעט טוב, **אֶלָּא וְכָל טִיבוּ דְּעַבְדִין הָאֻמּוֹת עוֹבְדֵי גְּלוּלִים** - כל טוב שהאומות העולם עושין, **לְגַרְמַיְיהוּ עָבְדִין** - אינם עושין זאת עבור האחרים אלא בשביל עצמן. דהיינו שיש הבדל בין מדות טובות שיש בישראל מצד נפש זו דקליפה, לבין מדות טובות שיש באומות העולם, שהטוב שיש בישראל בטבע] הוא טוב הנעשה לשם עשיית טוב, שאכפת לאדם באמת מהזולת, ורוצה שיהיה לזולת טוב, מה שאין כן הטוב שעושין אומות העולם עם אחרים, הוא לא בשביל ועבור הזולת, אלא שרוצה שיהיה לו עצמו טוב ולכן עושה טוב לזולת, ומה שנעשה לו עצמו טוב, על ידי שעושה טוב לזולת, יתכן בכמה אופנים, או שרוצה להתייהר ולהתגדל ע"י זה, או שרוצה לקבל שכר תמורתו, וכיוצא בזה. **וּכְדְאִיתָא** וכמו שכתוב **בִּגְמָרָא** (כ"ב ב') **עַל פָּסוּק 'וְחֶסֶד לְאֻמִּים חַטָּאת' שֶׁכָּל צְדָקָה וָחֶסֶד שֶׁאֻמּוֹת עוֹבְדֵי גְּלוּלִים עוֹשִׂין אֵינָן אֶלָּא לְהִתְיַהֵר** להתגאות **כו'**:

סיכום הפרק

ישנם כמה קושיות כדברי חז"ל:

א. כיצד אמרו חז"ל 'אפילו כל העולם כולו אומרים לך צדיק אתה היה בעיניך כרשע', והרי תנן 'ואל תהי רשע בפני עצמך', ועוד, אם יהיה בעיניו כרשע יהיה בעצבות, או יבוא לידי קלות ח"ו.

ב. מה היא הגדרת חילוקי המדרגות שישנם בישראל, צדיק וטוב לו [-צדיק גמור] צדיק ורע לו [-צדיק שאינו גמור], רשע וטוב לו [-רשע שאינו גמור], רשע ורע לו [-רשע גמור], ובינוני, צדיקים יצר טוב שופטן, רשעים יצר הרע שופטן, בינונים זה וזה שופטן.

ג. כיצד אמר איוב 'ברואת צדיקים בראת רשעים', והרי בגמ' מבואר שהקב"ה אומר למלאך הממונה על הריון אם הולד יהיה חכם או טיפש וכדו', אבל 'צדיק ורשע לא קאמר'.

ד. להבין את מהות מדרגת הבינוני, כי ודאי שאינה מחצה זכויות ומחצה עונות, שא"כ איך היה יכול רבה לטעות שהוא בינוני, הרי ודאי לא היה לו מחצה עונות, ועוד, שהרי מבואר בחז"ל שאפילו העובר על עבירה אחת ככר נקרא רשע.

על כרחך צריך לומר, שלבינוני אין שום עוונות, ומה שמצינו בחז"ל שמי שיש לו רוב זכיות נקרא צדיק, ומי שיש לו מחצה על מחצה נקרא בינוני, זה רק 'שם המושאל' לענין שכר ועונש, שכשיש לאדם רוב זכויות הוא 'צדיק בדינו', אבל שם התואר של 'צדיק', זה רק לאדם שאין לו יצר הרע כלל, ועפ"ז מובן מאמר רז"ל 'דאה הקב"ה בצדיקים שהם מועטים'.

ויובן כל זה על פי דברי רבי חיים ויטאל, שלכל איש ישראל ישנם שתי נפשות. נפש אחת היא מצד הקליפה, שהיא הנפש המתלבשת בדם האדם, ומחיה את גופו הגשמי, וממנה באות כל המידות הרעות שבאדם, ומקורן מארבע היסודות הרעים שבה, הכעס והגאוה מיסוד האש, האות התענוגים מיסוד המים, הוללות, ליצנות, התפארות ודברים בטלים מיסוד הרוח, ועצלות ועצבות מיסוד העפר. שרשה של נפש זו היא מקליפת נוגה [-שיש בה ג"כ טוב], ולכן באות ממנה גם מידות טובות, כמו הרחמנות וגמילות חסדים, שישנם בישראל בטבע תולדתם. משא"כ נפשות אומות העולם, שורש נפשם הוא משלש קליפות הטמאות [-שאין בהם טוב כלל], לכן אין בהם מידות טובות בטבע תולדתם, והחסד שהם עושים הוא רק לטובתם האישית.

ילקוט ביאורים

מקור מדות טובות שבישראל

וגם מדות טובות שבטבע כל ישראל בתולדותם כמו רחמנות וגמילות חסדים באות ממנה כי בישראל נפש זו דקליפה היא מקליפת נוגה שיש בה ג"כ טוב והיא מסוד עץ הדעת טוב ודע. אחרי שהביא רבינו את דברי רבי חיים ויטאל שלכל איש ישראל יש ב' נפשות, מבאר כאן את מהות הנפש הבהמית, שהיא מצד הקליפה וסטרא אחרא, ומכיון שבישראל היא מקליפת נוגה שמעורב טוב ודע, לכן בנפש הבהמית שבישראל יש גם מדות טובות. והיינו שהמדות הטובות שבישראל הם מהטוב שבנפש הבהמית.

וקשה, דלקמן בתניא באגרת הקודש (סימן יב) כותב רבינו שהמדות הטובות שבישראל הם מהנפש האלוקית שנמשכת ממדותיו של הקב"ה ולכן דומה אליהן.

בד"ה להבין ההפרש תרנ"ה תירץ שמקור המדות טובות שמהנפש הבהמית הוא מעולם היצירה, ואיתא בקבלה שבעולם היצירה מתלבשים מדותיו יתברך, א"כ יש להם שייכות זה לזה, על כן לפעמים איתא שמקור המדות הטובות הם מהטוב שבנפש הבהמית, ולפעמים מבואר שהם מצד שהנפש האלוקית נמשכה ממדותיו יתברך.

כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש תירץ שאין כאן סתירה כלל, ובאמת ישנו טבע זה בנפש האלוקית שבבני ישראל מצד שנמשכת ממדותיו יתברך, וגם בנפש הבהמית שבישראל יש טבע זה (אף שמצד שהיא בהמית לא היה לה לחשוב על חסד עם אחרים) מצד הטוב שבנוגה.

והוסיף על זה שלכן כתב כאן רבינו 'מדות טובות שבטבע כל בני ישראל **בתולדתם**' כי כי זה מוכיח שהמדות הטובות באים (גם) מהנפש הבהמית, שהרי הנפש האלוקית נכנסת רק בהיותו בן י"ג. ומזה שטבע זה הוא מתולדתם מוכח שבא מצד הנפש הבהמית.

שייכות עצלות ועצבות ליסוד העפר

וממנה באות כל המדות רעות מארבע יסודות רעים שבה, וכו' ועצלות ועצבות מיסוד העפר. רבינו מבאר כאן את ד' היסודות הרעים שבנפש הבהמית, ומביא שעצלות ועצבות הם מיסוד העפר.

לפי פשוטו שייכותם של עצלות ועצבות ליסוד העפר, כיון שהם תנועות של כבידות כמו העפר שהוא הכבד שבד' יסודות ולכן טבעו לירד למטה.